พระพุทธปฏิมาแห่งแผ่นดิน:

พระร่วงโรจนฤทธิ์

พระร่วงโรจนฤทธิ์ฯ
(บันทึกภาพโดยนายพิชัย ยินดีน้อย)

มุมมองสองวัย

หาก เอ่ยถึงพระปฐมเจดีย์ อันเป็นมหาพุทธเจดีย์สำคัญในราชอาณาจักรไทยของเรา คงจะมีน้อยคนนัก หรือแทบจะไม่มีเลยที่จะไม่รู้จัก ด้วยพระปฐมเจดีย์นี้ เป็นพระเจดีย์โบราณมีมาแต่สมัยทวารวดี เชื่อกันว่าบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพุทธสถานอันสำคัญใหญ่โตมาแต่โบราณ แม้ในทุกวันนี้ ก็เข้าใจว่าเป็นพระเจดีย์ที่ใหญ่ที่สุดในเขตดินแดนประเทศไทย

แต่หากเยื้องไปถามถึงพระพุทธรูปที่เป็นประธานอยู่ในพระวิหารทิศเหนือขององค์พระปฐมเจดีย์ หลายท่านก็อาจจะเคยเห็นหรือนึกภาพออก แต่ไม่รู้พระนาม หรือประวัติของพระพุทธรูปนั้น ทั้งที่ก็เป็นพระพุทธรูปสำคัญยิ่งองค์หนึ่งของบ้านเมืองเรา มุมมองสองวัยสัปดาห์นี้ จึงจะได้พาท่านไปนมัสการพระพุทธรูปสำคัญองค์นี้ คือ **"พระร่วงโรจนฤทธิ์ ศรีอินทราทิตย์ธรรโมภาส มหาวชิราวุธราชปูชนียบพิตร"**

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ในรัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปยังดินแดนอันเป็นแว่นแคว้นอาณาจักรสุโขทัยเดิม ได้ทรงพบพระพุทธรูปขนาดใหญ่องค์หนึ่งชำรุดจมอยู่ในดินที่พื้นวิหารวัดโบราณในเมืองศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย คงมีอยู่แต่เพียง พระเศียร พระหัตถ์ และพระบาท จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้อัญเชิญลงมายังพระนคร เพื่อจะได้ทำการปฏิสังขรณ์

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ช่างปั้นส่วนพระองค์ (ตัว) ของพระพุทธรูป ขึ้นแทนของเดิมที่ชำรุดสูญหายไปตามกาลเวลา มีเรื่องเล่าสืบกันมาว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ช่างแก้แบบบริเวณพระนาภี (ท้อง) ขององค์พระให้มีลักษณะสมบูรณ์ เพื่อจะได้เป็นนัยแห่งพระอนุสรณ์ถึงพระองค์ผู้ทรงพระราชศรัทธาบูรณะพระพุทธรูปองค์นี้ขึ้น เนื่องจากว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระวรกายอวบสักหน่อย

เมื่อการปั้นหุ่นบริเวณพระองค์ที่จะนำมาประกอบกับส่วนอื่น ๆ ขององค์พระที่เป็นของโบราณแล้วเสร็จ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งการพระราชพิธีหล่อที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๖ อันเป็นเวลาที่ได้เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว

ครั้นเมื่อการหล่อและตกแต่งเสร็จเรียบร้อยแล้วบริบูรณ์เป็นพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย ปางห้ามญาติ สูง ๑๒ ศอก ๔ นิ้ว มีพุทธลักษณะงดงามยิ่ง ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้อัญเชิญพระพุทธรูปที่ทรงปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่องค์นี้ไปประดิษฐาน ณ พระวิหารทิศเหนือแห่งองค์พระปฐมเจดีย์เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๗ ในเวลาเมื่อแรกเชิญขึ้นไปประดิษฐานนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังมิได้ทรงถวายพระนามพระพุทธรูปองค์นี้ ครั้นต่อมาเมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๖ ทรงระลึกขึ้นได้จึงได้ทรงถวายพระนามพระพุทธรูปองค์นี้ว่า "พระร่วงโรจนฤทธิ์ ศรีอินทราทิตย์ธรรโมภาส มหาวชิราวุธราชปูชนียบพิตร"

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชศรัทธาในพระพุทธปฏิมาองค์นี้เป็นอย่างยิ่ง ได้มีพระบรมราชโองการไว้ว่าเมื่อเสด็จสวรรคตและถวายพระเพลิงพระบรมศพแล้ว ให้อัญเชิญพระบรมราชสรีรางคารส่วนหนึ่งไปประดิษฐานที่ใต้ฐานพระร่วงโรจนฤทธิ์ ดังพระราชพินัยกรรมที่ได้ทรงทำขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๓ ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า "...๑๗. พระอังคาร ขอให้บรรจุใต้ฐานพระพุทธชินสีห์ในวัดบวรนิเวศวิหารส่วน ๑ อีกส่วน ๑ ขอให้กันเอาไว้ไปบรรจุใต้ฐานพระร่วงโรจนฤทธิ์ ที่พระปฐมเจดีย์ ในโอกาสอันเหมาะ ซึ่งไม่ติดต่อกับงานพระเมรุ..."

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตและได้ถวายพระเพลิงพระบรมศพแล้วก็ได้เชิญพระบรมราชสรีรางคารไปประดิษฐานตามพระราชพินัยกรรมทุกประการ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๙ นอกจากนี้ เมื่อพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ในรัชกาลที่ ๖ และสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ซึ่งทรงเป็นพระราชภรรยาเจ้า และพระราชธิดาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สิ้นพระชนม์ และรับพระราชทานเพลิงพระศพแล้ว ก็ได้เชิญพระสรีรางคารมาประดิษฐานที่ใต้ฐานพระร่วงโรจนฤทธิ์เคียงคู่กับพระบรมราชสรีรางคารเมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๙ และ ๒๕๕๕ ตามลำดับ

พระร่วงโรจนฤทธิ์เป็นพระพุทธปฏิมาที่มีความงดงาม สร้างมาแต่ครั้งกรุงสุโขทัย ต่อมาก็ได้รับการปฏิสังขรณ์โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทั้งยังเป็นที่นับถือของพุทธศาสนิกชนทั่วราชอาณาจักรมาช้านาน จึงควรนับได้ว่า เป็นพระพุทธปฏิมาแห่งแผ่นดินองค์หนึ่ง.

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ
อิสริยาภรณ์ อุวรรณโณ